

AD CLEMENTEM SEPTIMUM PONT.
 MAX. IOANNIS GENESII SEPVLVEDAE COR-
 dubensis Præfatio in Alexandri Aphrodisieii commentaria de
 prima philosophia, ab ipso e græco in latinum
 sermonem conuersa.

ET VS querela est, Clemens septime, Ponti. Maxi. & ea nec imprudentium hominum, nec ineruditorum, quidnam sit causæ demirantium, cur cum Aristotelem & Platonem summos philosophos, ac omnis philosophiæ quasi parentes, antiquitas fuerit velut duo numina venerata, nemo tamen in tanta virorum græcæ & latine doctissimorum copia, felicibus illis eloquentiæ Romanæ temporibus extiterit, qui horum scripta diuina, latinis hominibus, illi ætati conueniente stilo & perinde fidei proderet cura, cum Marcum Tullium Platonis studiosissimum fuisse constet, & Aristotelica non negligenter, vt ipse profitetur, nec leuiter attigisse: Brutum multos de philosophia libros edidisse: plures Marcum Varronem, qui habitus est Romanorum doctissimus, vt cæteri, qui non pauci connumerari poterant, taceantur. Iusta mehercule demeratio, siquidem officium requirat, quod Reipub. debent omnes boni vel cum dispendio existimationis suæ præstare. Nam si ad eorum laudem spectet, qui ambitiosi sunt in studio literarum, nihil fuerit profecto, quod paulo modo prudentioribus hominibus, eisdemque genus hoc studiorum expertis minus possit approbari. Tam lubrica est, tam anceps, tam periculosa ratio, aliena scripta, præsertim de philosophia, interpretandi, vt labores & molestias taceam, quæ nullo in genere nec maiores nec frequentiores suscipiuntur. Nam vt exemplaria, quod perraro accidit, emendatissima contingant, tamen difficillimum est, ad alterius mineruam ingenium suum examussum accommodare, & præscripta non solum sensa, sed verba etiam fideliter simul & eleganter transferre. Quæ omnia si quis forte deus, vt feliciter cedant, largiatur, nulla tamen in re maior est occasio calumniandi, eadem sæpe verba alio in aliam partem accipiente: & cum cætera desunt, eo confugiente inuida ad interpretis gloriam imminuendam, vt nihil esse dicat magnopere laude dignum, aliorum inuenta quanlibet commode aut luculenter pronunciare. Tot igitur tantisque difficultatibus ab hoc scribendi genere studia hominum deterrentibus, duo principes philosophorum tam diu latina interpretatione caruerunt, donec ex tua, id est Medicum familia extiteret viri vt omnis virtutis colētissimi, sic rei literariæ percupidi, qui liberalitate sua literis, quæ iam pridem iacebant, excitatis, auctores fuere, vt viri vtriusque linguæ atque philosophiæ doctissimi, nullo discrimine, nullo labore retardati, prouinciã illam difficillimam obirent. Tuorum enim maiorum voluntate Marsilius Ficinus Platonis opera doctissime conuertit: Ioannes Argyropylus Aristotelis magnam partem commode, nec ineleganter est

interpretatus, cum antea nulla eius esset interpretatio, quæ quidem tali nomine cense-
ri mereretur, præterquam in opere de natura & generatione Animalium, & proble-
matis, quos libros Theodorus Gaza ad Nicolaum Quintum luculentissime ac felicis-
sime fuerat interpretatus. Quorum reliquias nos, quanquam non simus cum illis com-
parandi, pro nostri tamen ingenii exiguitate, quoad licuit, sumus, dum tibi rem gratã
facere cuperemus, persecuti. Sed quorjũm hæc tam multa de Aristotele, eiusq; latina
interpretatione? ut desinas pater Clemētissime, tu quoq; cuius voluntate atq; auspi-
ciis commentaria conuertimus Alexandri Aphrodisijei in duodecim Aristotelis libros
de prima philosophia, aliquando mirari: id quod tibi, dum mihi negotium iniungeres,
mirum videri professus es, quòd operis tam laudati, tãtiq; auctoris hæctenus interpre-
tatio latina fuerit desiderata: cum illud magis sit admirãdum, quòd opus tam arduũ,
tot difficultatibus implicitum, aliquem, cuius auspiciis conuerteretur, inuenerit ali-
quando. Nam licet quamplurimi extitissent, qui certe perpauca omni memoria fue-
re, qui huiusmodi officium latinis philosophis præstare possent, id est qui vtriusque
linguæ peritiã cum philosophiæ cognitione coniunxissent, quis tamen infinitum la-
borem suscepisset vltro, aut susceptum non sæpe difficultatibus succumbēs deseruisset:
nullo velut numine ad opus adhortante, cuius afflatu recreatus vires deficiētes sub-
inde reciperet? Eit enim, nescio quo pacto, ut quo quisq; eloquentior habetur, eo ma-
gis studiorum quærat amœnitates. Ita cum plurimi sint qui græcorum historias, fa-
bulas, dialogosque accurate in latinum sermonem conuerterint, opera eloquentiis
capacissima, & ad quæ latine exprimenda, non verba solum, sed verborum etiam
sententiarũque figuræ sponte suppetunt, ne vnum quidem (quod sciam) reperias,
de cuius eloquentia aliqua fuerit hominum opinio, qui studium operãq; suam ad in-
terpretanda Græcorum Aristotelis enarratorum commentaria contulerit. Nã Theo-
dorus Gaza, Ioannes Argropyllus, Hermolaus Barbarus, Hieronymusque Dona-
tus, a quibus poterat huiusmodi officium expectari, fuerunt illi quidem in physicis
conuertendis cum sua magna laude versati, sed ab Aristotelis enarrationibus prorsus
abstinuerunt: non quòd illa putarent parum nostris Peripateticis commodi esse alla-
tura, quæ proculdubio sunt penè necessaria (pudet enim dicere, quanta cæcitate, quod
aliàs testatus sum, latini exponendis Aristotelicis allucinentur) sed quoniã viri non
minus cauti, quàm eloquentes, aridam & ieiunam materiam, & non modo facundiæ
reluctantem, sed quæ verbis latinis exprimi parte sui non potest, velut scopulos in
alto, Cyaneãq; saxa vitanda sibi statuebant, dum laudem eloquentiæ, quam inde
longe etiam tenuiorem, quàm ex ipso Aristotele conuertendo reportare poterant, affe-
ctarent. Nec enim eos interpretũ nomine dignos esse duco, qui græcos barbara quadam
fidelitate sic interpretari student, ut nullum verbũ perire æquo animo patiãtur, ne ex
iis quidem, quibus sermo græcus frequenter exornatur: & verba græca cũ suis figuris
eodẽ ordine, quo sunt ab illis cõstructa, transferentes, orationẽ reddunt, non dico bar-
barã, sed prorsus (ut ita loquar) inhumanã: ad quam explicandã Oedipo aliquo, aut

Apolline Pythio sit opus. Quod his accidit, dum sententias ignorantes, satisfacere se interpretis officio putant, si verba etiam minutissima quæque velut inepta superstitione conseruentur. Itaque ut Iasone, cuius ductu inuia maria nauigarentur, sic Clemente Pontifice opus fuit, cuius auspiciis inaccessa nostris græcorum Aristotelis enarratorum commentaria latinis literis inciperent illustrari: ut hanc quoque partem studiorum, Medicum clarissimæ familiæ mortales deberent, qui bonarum artium quicquid est in omni genere renascentium, eidem referunt acceptum. Quo in loco, vniuerso huius ætatis literatorum ordini congratulari libet, quod te Pontificem Maximum nactus est, qui cum cæteris, & prudentissimi Principis, & Antistitis Religiosissimi officiis diligenter ac sapientissime fungaris, hoc quoque, quod literarum studiis debetur, studiose impartiri perseueras. Neque enim singularis hæc tua in studiosos magnificentia, cum maximo pontificatu exorta est: in angustiore fortuna paria summis Principibus moliebaris: eaque liberalitate rem literariam fouebas, qua pauci vnquam in summo isto fastigio rerum constituti. Itaque iam tunc quosdam habebas qui huius ætatis res gestas accurate ac diligenter memoriæ mandarent, alios qui Medicorum, alios, in quibus nos, qui philosophorum græcorum commentaria latinitate donarent. Ad summam, nemo iam bene de literarum studiis cum bono publico merebatur, quin summum sibi præsidium in tuo patrocínio positum esse cognosceret: prorsus ut per summam dignitatem nihil aliud potuerit ad animi tui magnitudinem accedere, quam ut tantundem prodesse posses, ac velles. Ut eò igitur oratio redeat, unde me iustissima gratulatio deflexerat, placitum tibi fuit, ut ab iis potissimum commentariis caperetur exordiū, quibus Alexander Aphrodisieus τὰ μὲν τὰ φωνεῖ Aristotelis enarrauit. Cuius interpretis tanta fuit apud græcos auctoritas, tunc cum studia Peripateticorum vel maxime florebant, ut nemo Peripateticus haberetur, qui non esset idem Alexandreus. Nam ipsum Aristotelis opus quantas habeat commoditates ad studium philosophiæ, simulque quantis tenebris sit inuolutum, declarant Aristotelis & Alexandri Macedonis alterius ad alterum nobiles epistolæ: quorum hic cum magistro per literas exposulauit, quod hoc de prima philosophia opus edidisset, cuius cognitione, quam imperio & opibus excellere se male profiteretur: ille respondens, bono animo discipulum esse iussit. Nam sic, inquit, tibi persuade, libros editos esse, & non editos: a nullis enim præterquam qui a nobis audierint, intelligentur. Ad hoc igitur munus obeundum, cum tibi non aliena meorum studiorum opinione præcepta, me ministro uti placuisset, voluntatē tuam sequutus, libenti & grato animo difficillimam prouinciā suscepi, inuiam scilicet, & inaccessam, & quam nisi labore Herculeo obuisse non licuit. Quasi enim parum esset in ipso opere tenebrarum, quod sine controuersia totius philosophiæ obscurissimum est, & quod nemini quanlibet in ipsa exercitato, non dico apte conuertere, sed ne intelligere quidem liceat absque pertinaci studio, & perpetuis lucubrationibus: innumera librariorum errata, quæ passim scatebant, quatuor exemplaribus conferendis, per laboriosum examen mihi fuerunt castiganda: tum multa exprimenda latine, quæ cum a Romanis nunquam

fuerint tractata, latinis vocabulis omnino carent, prorsus ut vel nouis fuerint nuncupanda, vel vnius græci verbi intellectus multorum latinorum circuitione explicandus. Quod ut sæpe res ipsa factitare suadet, ratioque latinitatis, sic interdum tam molestum est & importunum, ut orationem, quæ aliàs fuisset illustris, implicitam reddat, & tenebris offuscet. Ita fit plerumque, ut si quis se philologis commendare studeat, philosophis parum satisfaciatur. Cum quibus monstris tam duro certamine depugnauit, ut sæpe manus fuerim daturus, nisi cuius iussa administrarem, meminissem. Quam memoriam subinde mihi suggererat, studiorum quibus sese ab ineunte ætate tradiderat, fautor egregius Io. Matthæus Gibertus antistes Veronensis, vir acri ingenio, magno iudicio, & cana in iuuenili ætate tum prudentia, tum etiam grauitate. Hac enim recordatione viribus sumptis, pugnam tam sæpe redintegrabam, donec superior mihi viderer euasisse, præter loca nonnulla, quæ librariorum incuria in omnibus quæ mihi videre contigit exemplaribus, deprauata esse, non tam ingenio meo fidens asseuerauerim, quam assensu Nicolai Iudeci confirmatus, viri doctrina singulari, exactoque iudicio, & cui eruditorum consensus neminem, ut video, huius ætatis in omni philosophiæ, ac medicinæ, quæcunque græcis literis continetur, nodis explicandis, & latine transferendis, antepont. Ego enim mihi impeditissimam quamque difficultatē non satis ante videbar explicasse, quæ iudicio eius satisfecissem, cum quo talia loca sæpe, dum per ipsius occupationes liceret, conferebam. Sed quorundam pertinaciam, quæ vtriusque ingenio, nisi diuinatio processerit, obstinate repugnauit, non dubitabat ille negligentiam librariorum assignare. Quæ appositis asteriscis idcirco notauit, ut si cui forte emendatius exemplar contigerit, quibus potissimum vulneribus sanandis studia nostra in publicam vtilitatem suscepta iuuari valeant, sit in propatulo. Sed mehercule lyncus erit, qui tantis in tenebris nihil offendat, seque ita gesserit, ut in varias reprehensiones non incurrat. Quæ mihi eo sunt magis extimescendæ, quod scio huic quoque operi paratios esse obtrectatores, qui meo nomini quacunque ratione possint officiendi, meaque cuiusque generis lucubratiunculas calumniandi occasiones diligenter arripiunt. Non quod nihil in eis esse putem, quod iure valeat reprehendi (hoc enim furor esset profiteri) aut dubitem quin pleraque fortasse sint, quæ meam in conuertendo diligentiam præterierint: sed quoniam ea huiusmodi fore spero, ut nisi iis qui sunt vtriusque linguæ cognitione præditi, & in philosophia exercitati, non valde in promptu sit deprehendi: ut obiter grammaticorum molestias caueam: quos etsi æquum erat in sua se pellicula continere, tamen quoniã sibi temperare nequeunt quo minus alienas partes interdum inuadant, rogatos velim, ne prius de mea interpretatione iudicent, quam quod legere libuerit, intelligant: & tunc si qua inepte aut parum eleganter conuersa videbuntur, experiantur ipsi eadem commodius interpretari: & culpam, si qua erit, rei qua de agitur difficultati fortasse condonabunt, quæ lenociniis latini sermonis penitus reluctatur, quæque nullis verborum phaleris neque exornari, neque variari vel potest, vel debet. Ex tribus enim infimus hic est enarratorum dicendi character, cuius deco-

rum in simplici dictione versatur, & verbis suo in genere perusitatis, cui si græci Aristotelis enarratores ad hunc modum cum sua laude seruiuerunt, nos quibus eorum scripta latinitate donantibus non licet ab ipsorum vestigiis discedere, quis prudens accuset, quod non turgidius inflemus, nec eos orationi fucos adhibeamus, quibus commi solent tragicæ rhetorum declamationes? An parum præstabit, qui non minus eleganter illorum opera latine expresserit, quàm ipsi græce conscripserunt? qua fiducia Theodorus Gaza homo græcus se libros Aristotelis de natura & generatione animalium conuertisse, in ipsorum præfatione profitetur. quod ego an fuerim assequutus, iudicabunt alii, ipse certe vt assequeretur quoad licuit elaborauit, non quod sermonis elegantia alieno in loco primam curam habuerim (profiteor enim me in hoc opere non aliam eloquutionem adhibuisse, quàm quæ extemporanea facultate, quantulumcunq; vsu comparauit, mihi suppetebat) sed quoniã græci quoq; ipsi Aristotelica enarrantes, domestica & familiari dictione vsi sunt, quæ per mediocrem exercitationem haud magno negotio contingat. Ad illud ego me omni ope cõparauit, primum vt, quod te mihi aliquando præcipere memini, sermo esset latinus quidem, sed non fucatus, nec ambitiosus: deinde vt orationem quantum res patitur illustrarem: tum in primis vt auctoris non modo incorruptas sententias, sed verba etiam, quatenus sermonis latini ratio permittit, transferam. hoc enim quod aliàs vitium videri potest, summam esse virtutem in hoc genere interpretantis philosophi putant, qui in rebus obscurissimis non tam fidem interpretis, qui suus esse velit, sequi, quàm integrã facultatem sibi dari cupiunt, de auctoris mente iudicandi: quam tunc magis sibi contingere posse putant, si cum sententiis verba quoq; sed latina fidelitate transferantur: quæ per me vt præstarentur, pro virili conatus sum. Vt autem lector quem sequatur habeat, sitq; incommodo eo liberatus, quod mihi passim negotium facebat, Aristotelis verba, quæ græce cum verbis Alexandri permixta, & admodum confusa sunt, Io. Argropyli traductionem sequutus, lineis quibusdam distinxit. qua diligentia effectum esse spero, vt latinus Alexander quàm græcus nihilominus perspicuitatis habeat. Quod vero quibusdam in locis ab Argropyli interpretatione abhorreamus, ne quis id putet negligentia quapiam fuisse commissum: partim idcirco fecimus, quoniã ea quandoq; nobis haud admodum probabatur: partim quoniã licet sententias ille recte conuertisset, Alexandri tamen enarratio alia verba, aliam verborum seriem postulabat, cui enarrationi auctoris dictione nobis fuit accommodanda. Vale.